

UNIVERSUL ARTISTIC ÎN LIRICA POETILOR CONTEMPORANI DE LIMBA ROMÂNĂ DIN BUGEAC: TEST ȘI CONTEXT

THE ARTISTIC UNIVERSE IN THE LYRIC OF CONTEMPORARY ROMANIAN LANGUAGE POETS FROM BUDJAK: TEXT AND CONTEXT

Galina RAIBEDIUK, dr., prof.univ.

Universitatea Umanistă de Stat în Ismail, Ucraina

E-mail: raibedyuk@ukr.net

Victoria DEMIDCIK- ASARJI, masterandă

Universitatea Umanistă de Stat în Ismail, Ucraina

E-mail: demidchikasarzhi@gmail.com

Rezumat: *Articolul analizează munca creativă a reprezentanților de frunte ai poeziei în limba română a Bugeacului din ultimele decenii (Vadim Bacinschi, Ion Bâcu, Victor Capsamun, Eufrosinia Cojocar, Anatoly Manole); sunt evidențiate segmentele lumii lor artistice. Atenția se concentrează asupra caracteristicilor nivelurilor semantice și formale ale textului: spectrul motiv-tematic, trăsăturile gen-strofice ale poeziilor, mijloacele lingvistice și expresive, patetismul etc. Sunt evidențiate și ilustrate următoarele teme funcționale, cu fragmente artistice: memoria istorică a poporului autohton, limba și cultura acestuia, istoria dramatică în ținuturile basarabene, activitățile unor personalități proeminente ale istoriei și culturii românești. Vectorul cheie al cercetării constă în planul integrării în narațiunea lirică a fiecăruia dintre autorii structurilor figurative etnomentale dominante ca mod textual al identității naționale și în același timp ca o formație de artă polistrukturală. În accentul interpretării este personalitatea creativă a artistului în cadrul tendințelor culturale generale și al esteticii individuale.*

Cuvinte cheie: *poezie, context, identitate, imagini etnomentale, Bugeac.*

Abstract: *The article analyzes the creative work of leading representatives of Romanian-language poetry of Budjak in recent decades (Vadim Bachynsky, Ion Byku, Victor Kapsamun, Euphrosyne Kozhokaru, Anatoly Manole); segments of their art world are singled out. Attention is focused on the characteristics of the semantic and formal levels of the text: motive-thematic spectrum, genre-strophic features of poems, linguistic and expressive means, pathos, etc. The following most functional themes are highlighted and illustrated with artistic fragments: the historical memory of the native people, its language and culture, dramatic history in the Bessarabian lands, the activities of prominent figures of Romanian history and culture. The key vector of the research lies in the plane of integration in the lyrical narrative of each of the authors of the dominant ethnomental figurative structures as a textual mode of national identity and at the same time as a polystructural art formation. The focus of interpretation is the creative personality of the artist within the framework of general cultural trends and individual aesthetics.*

Key words: *poetry, context, identity, ethnomental images, Budjak.*

Introducere

Globalizarea socială, care astăzi acoperă toate sferile vieții umane și a comunității mondiale în ansamblu, a dus la formarea unui nou câmp cultural. În ciuda consecințelor sale pozitive irefutabile (consolidarea locuitorilor teritoriului, depășirea contradicțiilor și conflictelor interetnice, stabilitatea socială etc.), există omogenizarea culturii, estomparea granițelor naționale, care într-o măsură mai mare sau mai mică duce la o anumită unificare a valorilor spirituale și devalorizarea identității naționale și culturale și a etniei în general. În urma condițiilor socio-istorice, problema păstrării autenticității culturii regionale în bogăție și diversitate este actualizată într-un mod natural. Această lucrare este foarte importantă pentru oamenii polietnici regionali, iar cultura este „o formațiune complexă pentru mai multe niveluri și cu multe caracteristici, un format influențat de un set de factori regionali specifici” [1, p. 124].

Astfel de regiuni din Ucraina includ Bugeacul (Basarabia de Sud), care este un peisaj cultural unic, care în spațiul-timp artistic dezvăluie un fenomen artistic foarte interesant. Specificul său se datorează tradițiilor multor grupuri etnice (ucraineni, bulgari, români, ruși moldoveni, găgăuzi, albanezi), care au trăit mult timp în această zonă. Prin prezentarea identității lor naționale în spațiul multicultural al regiunii Bugeacului, aceste popoare contribuie la formarea și consolidarea unei imagini holistice a Ucrainei. Respectând comorile estetice naționale, fiecare dintre ele protejează și hrănește în mod activ

cultura poporului său, înmulțind-o cu noi realizări creative. În acest context, cohorta poezilor moderni de limbă română (Vadim Bacinschi, Ion Bâcu, Victor Capsamun, Eufrosinia Cojocar, Anatol Manole etc.) se evidențiază în peisajul literar din Bugeac. Opera lor determină în mod semnificativ codul cultural al spațiului spiritual al Basarabiei și se încadrează organic în viața literară și artistică din toată Ucraina și din străinătate.

În ceea ce privește înțelegerea științifică a vieții literare și artistice a Bugeacului în ultimele decenii în general și în ceea ce privește specificitatea sa regională, astăzi avem unele evoluții. Cu toate acestea, în contextul general al problemelor de înțelegere științifică a operei creative a poezilor români din regiune în ultimele decenii, există o serie de întrebări nerezolvate despre lumea artistică a versurilor lor. În acest sens, considerăm foarte importante mai multe aspecte ale interpretării: personalitatea creativă a artistului, textul autorului artistic propriu-zis, contextul cultural (inclusiv regional), în care este format și funcționează textul poetic al fiecăruia dintre acești autori. Scopul articolului este de a identifica și caracteriza spectrul motiv-tematic și structurile figurative dominante în lumea artei a poeziei moderne în limba română a Bugeacului în ceea ce privește manifestarea identității naționale și contextul culturii regionale.

Articolul a fost pregătit ca parte a unui subiect complex al proiectului de cercetare al Universității Umanistice de Stat din Izmail pentru „Literatura regională și pictura grupurilor etnice din regiunea Dunării ucrainene ca mijloc de formare a identității colective a societății locale” (Ordinul Ministerului Educației și Științei din Ucraina 66 1466 din 28.12.2018). (Supraveghetor științific al proiectului – profesorul Tetiana Șevciuc, executant responsabil – profesorul Galina Raibediuk).

Metodologia cercetării

Baza metodologică a articolului este o abordare sistem-sinergică a evaluării fenomenelor literare, care implică sinteza principiilor științifice generale de generalizare și analiza cuprinzătoare a materialului studiat. Autorul folosește elemente ale mai multor metode de critică literară (filologică, cultural-istorică, biografică, comparativă, intertextuală). Aplicarea lor sistematică la interpretarea operei creative a poezilor români bugeachieni a asigurat identificarea idiosincraziei fiecăruia dintre ei în cadrul esteticii individuale și al tendințelor generale ale procesului literar modern.

Rezultate

Artiștii români contemporani din Bugeac continuă în multe privințe liniile ideologice și tematice și tendințele stilistice ale unor predecesori cunoscuți precum Pavel Botsu, Emelian Bâcov și alții. Ecolul ale viziunilor poetice ale lui Mihai Eminescu, care, potrivit lui O. Golovanova, „nu numai că a marcat o piatră de hotar în evoluția literaturii române, ci este un fel de „fenomen de meteorit”, un „miracol” estetic care nu poate fi explicat sau motivat, se remarcă în versurile lor” [2, p. 7].

Nivelul estetic ridicat al creativității lor artistice, atracția față de frumusețe și păstrarea bazelor identității lor naționale este evidențiat de festivalul anual de poezie românească numit după Pavel Botsu. Apărând pe orizontul literar al Basarabiei de Sud în ultimele decenii ale secolului trecut, operele acestor și a multor alți poeți români moderni au devenit un fel de carte de vizită a culturii din regiunea Bugeacului în spațiul spiritual național al Ucrainei și în străinătate (Moldova, România etc).

Fiecare dintre cercurile menționate de artiști și-a declarat elocvent propriul „eu”, stilul individual de scriere, stăpânirea particulară a cuvântului și prioritățile estetice personale. În același timp, urmărim în versurile lor comune cu poeziile artiștilor ucraineni (M. Vasiliuk, V. Vyhodțev, T. Kibkalo, V. Reva), bulgărești (P. Burlak-Volkanov, G. Barbarov, I. Volkov, N. Stoianov, ruși (O. Kartelian, M. Kopanoi, S. Levin, I. Iakimenko) artiști ai cuvântului fațete ale existenței artistice, sunt menționați în astfel de teme universale și motive „veșnice” ca sensul vieții, dragoste, bunătate etc. În lumea artistică a poeziei lirice a autorilor români din regiune, temele regionale sunt reprezentate specific prin concepte de bază precum Dunărea, Ialpuș, Bugeac, precum și invarianții lor semantici („Iarna în Bugeac”, „Dunărea la Ismail” de V. Bacinschi; „Ialpușul” I. Bâcu; „Dunării”, „Valuri dunărene”, „Ialpușului” de E. Cojocar; Semnificația acestor imagini simbolice dominante este evidențiată elocvent de numele asociației literare a poezilor români din Basarabia – „Ecolul Bugeacului”.

Lumea artistică a versurilor poezilor basarabeni este structurată de probleme etnomentale, naționale și universale în modurile lor individuale de reprezentare creativă. Observăm în practica artistică a reprezentanților strălucitori ai literaturii regionale în diversitatea sa națională și etnoculturală, trăsături comune ale dezvoltării artistice. În același timp, ea prezintă trăsăturile identității românești. Populația

autohtonă din regiunea Bugeacului dezvoltă și alimentează tradițiile artistice naționale (folclor, ficțiune, pictură, muzică), care reflectă modul său de viață, cultură, istorie, caracterul etnic, temperamentul etc. Astfel, poeții români din Bugeac actualizează cel mai activ tema memoriei istorice a poporului nativ („Legenda neamului” de A. Manole, „Genealogie” de V. Capsamun), limba și cultura sa („Prea. Limbii Române” de I. Bâcu), istorie dramatică în Basarabia. („Maica Domnului la Frumușica Noua” de V. Bacinschi), activitățile unor figuri proeminente (Decebalus, Miron Costin, Bohdan Hașdeu, Mihai Eminescu și mulți alții).

Un aspect important al vieții artistice a poezilor multilingvi din sudul Basarabiei este determinat de toposul Bugeacului, care este format din „tradițiile folclorice și literare datorită combinației organice a poeziei orale și a elementelor artistice ale grupurilor etnice regionale, care au fost asimilate și cuprinse estetic” [3, p. 205]. Pasiunea culturală a acestui fenomen artistic este „dezvăluită prin integrarea miturilor naționale, dialogul intercultural” [4, p. 116]. În lucrările autorilor vorbitori români, această fațetă a lumii artistice este citită foarte clar. Prin urmare, cu unele rezerve, putem decide să folosim în modelul nostru interpretativ definiția „textul Bugeacului” al poeziei în limba română a Basarabiei de Sud.

Discuții

Identitatea națională este cunoscută ca fiind unul dintre cei mai importanți factori în comportamentul uman și în viziunea asupra lumii. Anthony Smith, un cunoscut cercetător al fenomenelor națiunii și al naționalismului, evidențiază trăsături importante ale identității naționale precum țara natală; mituri comune și memorie istorică; masă comună, cultură publică etc. [5]. Aceste calități marchează lumea artistică a artiștilor cuvântului Bugeacului la nivel de motive și imagini transversale din lucrările reprezentanților diferitelor grupuri etnice din regiunea multiculturală a Basarabiei. Ele sunt dezvoltate cel mai activ în poeziile cu un spectru tematic larg, cu un concept dominant de „limbă maternă”. Un strat artistic semnificativ al operelor poezilor Bugeacului sunt operele câmpului ideologic și semantic. Aici putem cita o serie de poezii ucrainene („Limba maternă” de Halina Lisa, „Sunete de limbă maternă” de Volodimir Simeiko) și bulgară („Limba maternă” de Ilya Volkov, „Limba mea maternă” de Tatiana Tanasova-Todorova).

La fel ca alți artiști contemporani ai cuvântului Bugeacului, problema limbii materne ca „casă a ființei” (conform lui M. Heidegger) a poporului este ridicată de autori români. Revelațiile lui Anatol Manole, impregnate de viziuni filosofice recunoscute, sunt pline de lirism. Originile și evoluția limbii materne pot fi citite prin prisma lor (Anatol Manole este originar din satul Camășovca, raionul Izmail, regiunea Odessa, Ucraina). Pentru a spori expresia emoțională, poetul folosește activ resursele bogate de imagini și figuri de sintaxă: „...*Și se trage – fir de in – / De pe la Miron Costin*” [6, p. 12]. În acest fel, el formează sarcina estetică a textului, care din punct de vedere al genului poate fi interpretată ca o auto-prezentare lirică a cântărețului poporului nativ. Acest lucru este dovedit de nivelul lexical al expresiei autorului, în care atât cuvântul nominal, cât și cel figurativ au încărcătură nu numai emoțională, ci și ideologică și semantică: „*Am o limbă ca o zână, / E a mea și e română*” [7, p. 12]. Liniile unui alt poet basarabean Victor Capsamun sun imperativ un testament pentru descendenții păstrării limbii materne ca principal factor al memoriei etnomentale ale oamenilor: „*Azi, când sunt și eu părinte, / Tot în limba românească*” [8, p. 4]. (Victor Capsamun s-a născut în satul Novoseliscoe (Satu Nou), raionul Reni, regiunea Odessa, Ucraina).

Ion Bâcu creează un „monument” jalnic pentru limba sa maternă în poezia „Prea mult”, ridicând problema intensificării dezvoltării sale, subliniind căile de dezvoltare și abilitare. Dorul artistului pentru spațiul cultural de limbă română și dorința sa sinceră de a transmite cititorului cuvântul său nativ rezonază mai ales în dezvoltările lirice ale artistului: „*prea multe cuvinte orfane s-au adunat la bustul limbii române prea multe tăceri înfiate au rămas de ocară*” [9, p. 14]. (Ion Bâcu s-a născut în Opișeni, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți, Ucraina; acum locuiește în satul Plavni (Barta), raionul Reni, regiunea Odessa, Ucraina). Este un poet de compoziție filozofică, care își introduce în mod organic intențiile în fluxul meditativ de gânduri despre etern și trecător. Experimentând estetic abstractul, existențial, poetul rămâne un artist unic, în lumea artistică a cărui teme existențiale și experiențe patriotice profund personale sunt sintetizate organic. Autorul prefaței la colecția „Strigățul tăcerii” are dreptate Adi G. Secară-Halil, Membru al Uniunii Scriitorilor din România în observațiile sale: „Doar cochetând, totuși, cu abstractul, Ion Bâcu este un poet unic în felul său, călătorind cu o inedită “șalupă a meditației”, mică arcă a lui Noe care salvează spiritul românesc de la inevitabile zvârcoliri ale materiilor, ale elementelor fundamentale, Apă, Aer, Foc, Pământ...” [10, p. 12].

Pentru a confirma, iată una dintre numeroasele ilustrații artistice posibile – poezia „Baștina”, în care eroul liric apare în fața cititorului un maximalist în sentimentele sale pentru Patria Mamă ca fiind cel mai înalt, aproape sacru altar: „*baștina e totul ce naște și moare / baștina e aburul somnului dulce / revii la vers / când te gândești la ea*” [11, p. 29]. În această poezie, ca în multe altele, a existat o trăsătură formală imanentă a idiosincraziei poetului – de a transmite profunzimea interioară a sentimentelor și emoțiilor datorită lipsei de punctuație în text. Observațiile și generalizările criticilor confirmă opinia că pentru Ion Bâcu, indiferent de subiectul sau specificul genului operei, valorile spirituale legate de rădăcini sunt de o importanță capitală. Această componentă tematică este un segment semantic important al lumii artistice a versurilor artistului în general.

Faptul că poeții Bugeacului înțeleg activ diferite aspecte ale limbii și culturii române este dovedit de bogatul lor intertext literar. El este destul de productiv reprezentat în lucrarea lor de numele pasionaților poporului român – figuri culturale și istorice celebre. Scriitorii sunt în special personaje literare frecvente în poveștile lor. Ca exemplu, putem cita o serie de poezii ale lui Ion Bâcu, dedicate figurilor iconice ale literaturii române, incluse în colecția mai sus menționată „Strigățul tăcerii” (Mihai Eminescu, Grigore Bostan, Ilie Motrescu, Grigore Vieru). Printre aceste nume se numără contemporanii poetului, pe care îi asociază cu propriile sale priorități ideologice și estetice. O ilustrare artistică vie a celor spuse poate fi o poezie adresată unui scriitor basarabean apropiat de Ion Bâcu Valeriu Cojocaru „dangăte reci tristeți mlăștinoase”.

Atracția poezilor din Bugeac către frumos și păstrarea bazelor identității lor naționale este evidențiată de apelul lor activ la clasicii culturii românești, un artist unic al cuvântului în nivelul extrem de estetic al lui Mihai Eminescu. Figura sa titanică este percepută și apreciată de ei în termeni de pasiune, care atinge profunzimea tensiunii emoționale, estetice și spirituale a națiunii. Poezii poezilor Bugeacului, în care prezintă în mod explicit sau aluziv cultura seculară românească, pot fi percepute ca un interesant fenomen artistic de auto-exprimare creativă a autorului însuși, pamfletul său dialogic atemporal. Unele texte în termeni de gen sunt percepute ca un testament, ca un imperativ spiritual. Astfel, Anatol Manole din „Legenda națiunii” compune o odă pentru clasicii culturii românești, apelând la contemporani și descendenți cu instrucțiunea de a nu uita: „*De răsună azi pământul – / Cântă cântece și vântul, / C-a trăit pe acest plai / Eminescu, fiu Mihai*” [12, p. 12].

Este important ca figura lui Mihai Eminescu să apară în multe feluri nu numai în poeziile poezilor Bugeacului, ci și în lucrările științifice și literar-critice. Astfel, Vadim Bacinschi (născut în satul Recesti, raionul Șoldănești din Republica Moldova; locuiește în Odesa din 1987) este autorul unui studiu al paginilor puțin cunoscute ale biografiei lui Eminescu legate de perioada a vieții sale în Odesa: „Cocostârc străin. Mihai Eminescu la Odesa”, Odesa, 2011; „M. Eminescu. Scrisori de la Kuialnik și Odesa”, Odesa, 2018. Stiloul său deține, de asemenea, informații despre artistul basarabean contemporan sus-menționat Valeriu Cojocaru („Cealaltă viață a lui Valeriu Cojocaru sau Românii sud-basarabeni în cumpăna mileniilor”, Sibiu, 2012). Astfel de conexiuni intergenerice nu numai că îmbogățesc informativ cunoștințele despre cultura românească a regiunii, ci și încarcă cititorul cu o energie pasională specială.

Adesea poeții recurg la interpretarea „emblemelor realiste” (M. Bahtin), folosind bogatele resurse ale cronotopului istoric. De exemplu, retrospectiv, poezia lui Anatol Manole „Legenda națiunii” prezintă un fel de „iconostas” al unor figuri proeminente ale istoriei românești antice și recente implicate în progresul cultural și statalitate (Decebal, Miron Costin, Bohdan Hașdeu). Așezate în „noile” texte cu cronotopul lor istoric, astfel de reflecții lirice concentrează problemele esențiale condensate ale trecutului dramatic al poporului român pe întinderile din Bugeac. În acest scop, ei aleg episoadele istorice tragice culminante pentru crearea complotului. O ilustrare artistică vie poate fi poezia „Maica Domnului din Frumușica Noua” de Vadim Bacinschi. Ea se bazează pe faptul real al distrugerii mai multor sate moldovenești (Frumușica Noua, Roșia, Zorum) și construcția zonei militare Tarutino pe teritoriul lor în conformitate cu Decizia nr. 742 a Consiliului de Miniștri al URSS din 10.08.1946. Poetul transmite efectul unei mari tragedii și dureri reale ale oamenilor exilați, implicând resursele intertextului biblic. Păstrând codul semantic al canonului biblic, autorul versului se adresează Sfintei Fecioare ca Patroana Cerească: „*Ceva se întâmplă, se săvârșește, / Ceva, cum e picătura de mir... / Maica Domnului pe toți ne bocește / La Frumușica, în cimitir*” [13, p. 11].

Lumea artistică a liricii poezilor Bugeacului este evidențiată de markeri ai peisajului regional. În ciuda preferințelor lor individuale, toți introduc elemente de culoare regională ca o componentă organică a imaginii autorului despre lume în intriga poeziilor lor. Această caracteristică a dus la actualizarea în spațiul artistic a poeziilor lor imagine generalizată a Bugeacului. La fel ca poeții basarabeni ai altor

grupuri etnice, pentru artiștii români, Bugeacul este asociat cu imaginile fluviului Dunărea (Eufrosinia Cojocar: „*Iar Dunărea albastră le dă elan de-a fi*”), lacului Ialpuș (Ion Bâcu: „*De multe ori Ialpuș și plânge soarta*”). Imaginile frecvente care formează motivele bugeachiene ale versurilor lor sunt flora recunoscută, în special vița de vie (Vadim Bacinschi: „*Unde frunza de viță-de-vie este regină*”), salcâm (Eufrosinia Cojocar: „*Eu nu pot nici să-mi închipui fără sare!*”).

În general, imaginea poezilor Bugeacului are un sunet subiectiv. Datorită acestei imagini, personalul organic își depășește limitele, iar cotidianul răspunde cu o mare forță a unei game largi de sentimente, reflexii interne. Adesea imaginea Bugeacului exprimă motivele filosofice ale versurilor, devine partea lor organică, o „materie” sintetică specifică a textului, segmentul semantic al ipotezei existenței autorului, ca, de exemplu, în poemul „Iarna în Bugeac” de Vadim Bacinschi: „*Feerie nordică, poveste- / În Bugeacul sudic, ca într-un impas... / Înainte, zice lumea, mult mai este. / Nimenea nu știe cât a mai rămas*” [14, p. 42].

Imaginile menționate mai sus, care structurează lumea artistică a versurilor artiștilor Bugeacului, necesită analiza lor cuprinzătoare, dezvăluirea conținutului simbolic, clarificarea resurselor estetice. Acest vector de cercetare este promițător deoarece adâncește semnificațiile narațiunii lirice a acestui cerc de autori.

Concluzii

Astfel, dominanții ideologici și tematici și structurile figurative ale poeziei moderne în limba română a Bugeacului dezvăluie o gamă diversă de asociații culturale și istorice. Fiecare dintre ei a arătat o atitudine creativă individuală, un fel de identitate artistică – la nivelul problemelor, specificului stilistic, resurselor lingvistice. Principiul unificator pentru acest cerc de poeți a fost determinat de motivele esențiale ale memoriei istorice a poporului român, de limba, istoria, cultura sa, precum și de frumusețea peisajului regional. Lumea artistică a versurilor lor a fost formată din probleme etnomentale, naționale și universale. Poezia analizată în articol a mărturisit faptul de identitatea proprie și identitatea artiștilor români ai cuvântului în continuumul multicultural al regiunii Bugeacului.

Bibliografie:

1. Ostrovskaya M., *Cultura regională ca element structural al culturii naționale*. Buletinul UNCȘIA. Seria: Istoria artei. Kiev, 2010. № 4.
2. Golovanova O. M., *Omul și civilizația în poezia lui Mihai Eminescu „Memento mori” monografie*. Izmail: SMIL, 2015.
3. Raibediuk G.B., *Fațetele existenței artistice a versurilor poezilor din Bugeacului: contexte culturale personale și generale*. Frontiera Bugeacului în oglinda umanității moderne: Colecție de lucrări științifice. Izmail: DDȘIE UUS, 2020.
4. Șevciuk T.S., *Imaginea Bugeacului în literatura bulgarilor basarabeni din Ucraina și Moldova*. Spațiul cultural al bulgarilor basarabeni: monografie / Resp. ed. Șevciuk T.S. Izmail-Bolgrad : Irbis, 2018.
5. Smith E., *Identitate națională*. Traducere din engleză de P. Tarașciuk. Kiev: Osnovy, 1994.
6. Manole A., *Grădina mamei*. Iași: StudIS Studis, 2014.
7. Ibidem.
8. Capsamun V., *Neliniști*. Herța-Cernăuți: Grupul editorial „Cuvântul”. Editura „Zelena Bucovina”. 2008.
9. Bâcu I., *Strigătul tăcerii*. Iași: Editura Pim, 2021.
10. Ibidem.
11. Ibidem.
12. Manole A., *Grădina mamei*. Iași: StudIS Studis, 2014.
13. Bacinschi V., *Recviem pentru Frumușica*. Sibiu: Armanis, 2016.
14. Ibidem.